

Samen zelfredzaam

De bejaardenhuizen zijn verdwenen, maar er was geen flankerend beleid om de bejaarden de zorg te blijven bieden die ze wel nog steeds nodig hadden. Een woonvorm waarin ouderen bij elkaar wonen is dan een optie voor deze mensen om dit zelf te regelen. Dat kan heel mooi uitpakken, zoals dit verhaal laat zien. Maar de vertellers hebben er wel een achterliggende boodschap bij: de overheid en woningcorporaties moeten die voor veel meer ouderen mogelijk maken.

TEKST: FRANK VAN WIJCK FOTO: FRANK VAN WIJCK

Aan de buitenkant ziet het er rustig, rustiek en heel goed onderhouden uit. ‘Maatschappij tot nut van ’t algemeen’ staat in fraaie letters op de gevel. Maar dat was in 1930, toen in het pand nog een school gevestigd was. Dat is verleden tijd, want het is inmiddels alweer een aantal jaren een woonvorm met appartementen waarin senioren wonen die zelfstandig zijn, maar wel wat voor elkaar over hebben. Een kwartiertje lopen vanaf station Eindhoven Centraal, dan ben je er, midden in de stad.

Gastheer Frans stelt zich voor met de toevoeging dat hij een bejaarde is. Een enigszins opvallende term, want het woord bejaarde is min of meer uit ons vocabulaire verdwenen samen met het traditionele bejaardenhuis waar in vroeger tijden mensen op hun 65ste naar toe gingen

als rustplaats om hun laatste jaren door te brengen. Maar Frans gebruikt het woord zeer bewust, laat hij desgevraagd weten. “Mensen zijn moeilijk in staat sociologische begrippen te duiden”, zegt hij. “Je maakt met zo’n woord duidelijk wie en wat je bent en wat je verwacht van de ander. Als je je niet zo positioneert, zou de buitenwereld er niet op anticiperen. Je maakt ermee kenbaar: ik heb hulp nodig. Dat is op individueel niveau. Op maatschappelijk niveau betekent het bovendien ook dat de samenleving het moet erkennen en er omstandigheden voor moet creëren.”

Het proces regelen

De maatschappijkritiek die achter deze introductie ligt, is duidelijk: de overheid heeft (al weer enkele decennia

Toen die
bejaardenhuizen
verdwenen, ontbrak
het aan flankerend
beleid om toch een
hulpstructuur voor
die bejaarden in
stand te houden.

geleden, beginnend bij het tweede kabinet Den Uyl in 1975) de omslag in gang gezet van een verzorgings-samenleving naar een samenleving waarin ervanuit wordt gegaan dat mensen vooral voor zichzelf moeten zorgen. “Dat was een slecht idee”, zegt Frans, “want als bejaarden kunnen wij dat niet meer. Maar het is zelfs de vraag in hoeverre we het als mensen überhaupt kunnen, want wij zijn kuddedieren. We vormen een *tribe*, we hebben elkaar nodig.”

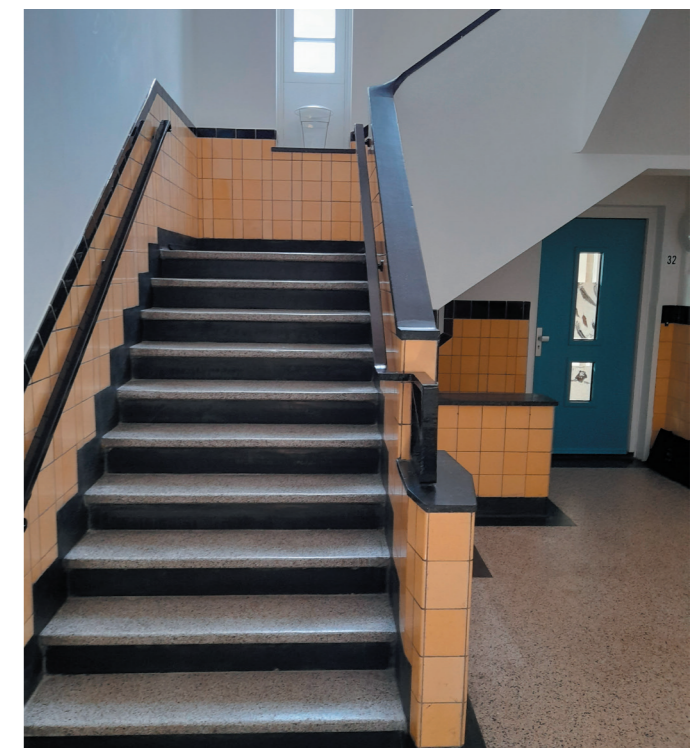
Bejaarde is een woord dat vaak als negatieve term wordt opgevat, stelt Frans, maar het is terecht om het zo te karakteriseren. “Je hebt het grootste deel van het leven

achter de rug en bent op weg naar de dood. Dat proces moet je regelen. Niet omdat Rutte het zegt, maar omdat het in Nederland heel slecht geregeld is. Wie kan immers vandaag nog een hulpvraag stellen? Hoe moet je dat doen en aan wie moet je dat doen? Daar moet je dus over nadenken als je een bejaarde wordt. Je moet iets regelen waarmee je die hulp toch kunt krijgen op het moment dat je die nodig hebt.”

Geen flankerend beleid

Gerben, met zijn 65 twaalf jaar jonger dan Frans, vult aan: “De tijd van het bejaardenhuis is voorbij. In de plaats daarvoor is het verpleeghuis gekomen en dat is steeds meer een palliatieve instelling geworden. Je moet een heel zware indicatie hebben om daar nog binnen te kunnen komen. Mijn vader heeft aan de wieg gestaan van de Stichting Algemeen Bejaardenhuis Ede, omdat hij doorhad dat thuis blijven wonen op een gegeven moment niet meer lukte. Toen die bejaardenhuizen verdwenen, ontbrak het aan flankerend beleid om toch een hulpstructuur voor die bejaarden in stand te houden.”

Dat bleef niet zonder gevolgen. Iedereen kent in zijn woonomgeving voorbeelden van mensen op leeftijd die in de – inmiddels veel te groot geworden – huizen wonen die ze ooit betrokken toen ze een gezin stichtten. “Mijn vrouw en ik woonden een paar jaar geleden nog in een vrijstaand huis dat na het uitvliegen van de kinderen veel meer ruimte bood dan wij met zijn tweeën nodig hadden”, vertelt Gerben, “een huis met een heel diepe achtertuin bovendien. Mijn vrouw en ik dachten: dit gaat op een gegeven moment niet meer. We wilden een woning >>

in de stad waarin de kans dat we het wél langer zouden volhouden veel groter was. Zo zijn wij hier ingerold.”

Als hulp nodig is

Gerben zegt te beseffen dat deze oplossing niet voor iedereen weggelegd is. Het kost geld en er zijn te weinig geschikte woonvoorzieningen. Maar de boodschap die zowel hij als Frans willen overbrengen is: het is ook niet iets wat de overheid of de woningcorporaties tot hun kerntaak rekenen. En precies dat is de kern van het probleem, want zoals Frans al aangaf, komt er een keer een einde aan de periode waarin bejaarden nog in staat zijn om voor zichzelf te zorgen. Dan hebben ze hulp nodig en die moet er dan wel zijn.

Je maakt met het woord bejaarde duidelijk wie en wat je bent en wat je verwacht van de ander.

“We hebben dat de afgelopen zeven jaar dat wij hier nu wonen ook aan den lijve meegemaakt”, zegt Gerben. “In

dit pand wonen zeven mensen met een verpleegkundige achtergrond. Mensen dus die de kennis en vaardigheden hebben om de andere bewoners te helpen als dit nodig is. De afgelopen jaren bleek dit ook nodig, want we hebben twee van onze woongenoten begeleid naar de dood. We zijn met elkaar in staat geweest om voor deze twee mensen iets te doen wat voor veel andere mensen tot zorg in het professionele circuit zou hebben geleid. In onze situatie vallen de aantal uren professionele zorg die daarbij komt kijken – van de huisarts en de wijkverpleging – in het niet. Ik kijk met heel veel plezier terug op hoe we dit samen met elkaar hebben gedaan. Zonder deze hulp hadden deze twee mensen naar een hospice gemoeten.”

Complex proces

Dat het gelukt is om die twee mensen zo mooi naar hun einde te begeleiden, en dat de gezamenlijkheid van de gekozen woonvorm kon worden gerealiseerd waarin dit zich afspeelde, is het gevolg van collectief particulier opdrachtgeverschap ofwel CPO. En net zoals de oplossing van een dergelijke woonvorm niet voor iedereen weggelegd is, is het ook niet voor iedereen weggelegd om zo'n CPO op te richten en tot een goed einde te brengen. “Daar komt nogal wat bij kijken”, zegt Frans. “In ons geval hadden we het geluk dat we Kilimanjaro troffen, een architect en bouwbegeleider die projecten voor CPO's opzet en begeleidt. Kilimanjaro had al gesprekken met de gemeente gevoerd over de bestemming van dit pand. Deze CPO is daarom opgericht om een gezamenlijke wooneenheid voor 55-plussers te creëren ter ondersteuning van elkaar.”

Zo gezegd, niet zomaar gedaan. “Het is spannend om met elkaar – als beoogde bewoners voor de 21 woningen waarin het plan voorzagt – de procedure te ontwikkelen om het daadwerkelijk te realiseren”, zegt Frans. “Je moet niet alleen organisatorisch heel veel regelen. Je moet ook mensen zien te vinden die beseffen dat ze niet zomaar ergens in een straat komen te wonen, maar in een gemeenschap waarin het de bedoeling is dat mensen wat voor elkaar over hebben. Maar wat je daarover beschrijft in de notulen van de Vereniging van Eigenaren die je opricht, staat natuurlijk toch altijd een beetje op gespannen voet met mensen die zégen zich thuis te voelen bij de uitgangspunten, maar die uiteindelijk toch gewoon simpelweg het geld hebben om hier een unit te kopen en vervolgens aan de zijlijn te blijven. Daar ontkom je niet aan. Als je er maar in slaagt om als groep een structuur te vinden om daarmee om te gaan. De groep is altijd sterker dan het individu.”

Het kan echter ook juist heel goed gaan. Zoals het geval was bij de bewoner die vertrok en die in de advertentie waarin hij zijn woonruimte aanbood heel precies omschreef wat voor persoon of stel hij wenste als opvolger. “Prachtig”, zegt Gerben. “Hij had ook gewoon kunnen kiezen voor tien mille extra.”

Goede randvoorwaarden

De in Eindhoven gerealiseerde woonvorm is groter dan de school die eerder op hetzelfde adres gevestigd was. Aan de achterzijde is een deel aangebouwd om zo ruimte te maken voor de 21 appartementen die het hof nu telt. Maar niet alleen dat, er is ook een binnentuin, een

serre voor vergaderingen of een feest, een logeerkamer, een dakterras en een fitnessruimte. Alle woningen zijn voorzien van warmtepompen. “Ook weer zo'n spannend moment in het totstandkomingsproces”, zegt Frans, “om te zien of iedereen die investering wel kon en wilde dragen. Maar nu tellen we onze zegeningen.”

Met de tot stand gekomen woonvorm is een manier van wonen gerealiseerd die voor de bewoners de randvoorwaarden in zich heeft om gezonder oud te worden en voor elkaar te zorgen, vinden beide heren. “Niet dat we de billen van de burens gaan wassen”, zegt Gerben, “al zie ik dat ook nog wel een keer gebeuren als de situatie erom vraagt.”

Beiden benadrukken ook dat ze van mening zijn dat de overheid samen met de woningcorporaties veel meer energie zou moeten steken in het realiseren van dit soort woonvormen voor een groter aantal ouderen, of om in Frans' terminologie te blijven: bejaarden. “Als de overheid wil dat wij meer zelf doen, moet ze er ook voor zorgen dat we dat kunnen”, zegt hij. Waarbij Gerben aanvult: “De manier waarop dat hier gebeurt, zorgt er bovendien voor dat dit wordt gerealiseerd op een manier die ervoor zorgt dat de zorg wordt 'geontprofessionaliseerd'. Hoe meer wij als bewoners van deze woonvorm voor elkaar kunnen doen, hoe minder we een beroep hoeven te doen op de zorg. En de manier waarop wij de twee mensen hebben begeleid die hier zijn overleden, laat zien hoe ver de mogelijkheden hiertoe reiken.”

<<

KNARRENHOF

De woonvorm die Frans en Gerben en hun huisgenoten in Eindhoven hebben gerealiseerd, staat inmiddels in de volksmond bekend onder de benaming Knarrenhof. Er zijn meerdere van dit soort hoven in ons land en er zijn er nog meer in ontwikkeling. Er is ook een stichting Knarrenhof. Op de website www.knarrenhof.nl is een overzicht te zien van de hoven die onder deze formele vlag al tot ontwikkeling zijn gebracht of in voorbereiding zijn. De stichting, actief sinds 2010, heeft het maatschappelijk doel de leeftijdsbestendige bouw van woongroepen voor zelfredzame ouderen te realiseren. De woonvorm in deze reportage vormt geen onderdeel van de stichting.